

Horák z całą bezstronnością roztrząsa wszystkie walory i braki tego pisma, jak i jego wydawcy, przyznając mu wiele taktu i umiejętności, dobrą wolę i wielką pracowitość, a zwłaszcza bystre odczucie znaczenia tzw. kwestii ukraińskiej oraz przepaści, jaka leżała pomiędzy romantyczno-szlacheckimi upodobaniami w „dumkach ukraińskich“ takiego Tymka Padury, Bohdana Zaleskiego i innych a budzącym się ruchem narodowym i socjalnym Ukraińców, których postrachem i wrogiem była polska starszszlachecka (340—350).

5) Ostatnia wreszcie grupa prac prof. Horáka to bardzo ważne, oryginalne w ujęciu i pouczające roztrząsania zagadnień etnograficznych, w których ocenianiu i rozwiązywaniu czeski uczony był mistrzem. Poza rozprawą „Z dziejów naszej (tj. czeskiej) wiejskiej noweli i powieści“ (418—458), gdzie daje barwny obraz tego, jak ziemia czeska i lud czeski przedstawiają się i żyją w belletrystyce narodowej, dalsze cztery prace są to właściwie cenne życiorysy i charakterystyki czterech znakomych etnografów względnie pisarzy „wiejskich“, jak Jan Máchal (505—520), długoletni profesor porównawczej historii literatur słowiańskich, i prof. Matija Murko, sędziwy słoweński filolog, etnograf i historyk literatury, ostatnio również profesor Uniwersytetu Karola w Pradze (521—528); J. F. Vavák, wielki śpiewak ludowy (459—475) i Józef Holeček, autor wspaniałej epopei prozą na tle życia ludu czarnogórskiego, porównywanej często z „Chłopami“ Reymonta (476—504). Klamrą końcową prof. Horák zamyka swą część ludoznawczą i całą książkę syntetycznym rzutem oka znawcy na wielką postać Pawła Šafaříka i jego „evropský význam“ (529—536). Rzecz ta wyjęta ze zbiorowego dzieła czeskiego pod tytułem „Co dały nasze ziemie Europie i ludzkości“, wyczerpującego obrazu udziału Czechów w europejskiej kulturze i cywilizacji.

Potraktowaliśmy księgę prac prof. Horáka świadomie tak obszernie, aby dać pojęcie społeczeństwu polskiemu o szerokim zasięgu nie tylko osobistych zainteresowań czeskiego uczonego, ale i o bogactwie jego dorobku naukowego, służącego nauce nie jednego czeskiego narodu, ale dziesięciu innych narodów słowiańskich, a i nie słowiańskich, zachodnio-europejskich.

Chcieliśmy zarazem przez takie potraktowanie jubileuszowego zbioru prof. Horáka, stosowane jedynie w wyjątkowych, wypadkach w stosunku do ludzi, wykraczających swą działalnością poza oplotki własnego domostwa a zarazem ludzi, przyjaciół Polski, wiernych i wypróbowanych, ludzi idei, której służyli przez całe życie, za którą cierpieli i o którą walczyli bronią najszlachetniejszą, bo bronią pracy duchowej, dla poznania prawdy w imię dobra ludzkości, przyłączyć się do hołdu, składanego Jubilatowi przez jego rodaków.

Tad. Stan. Grabowski

PRZEGLĄD OSTATNICH WYDARZEŃ

Sprawy bezpieczeństwa i ochrony państwa. W pierwszych dniach września rząd czechosłowacki uchwalił projekt ustawy o ochronie republiki, który ma wejść na miejsce dawniejszej ustawy tego rodzaju z r. 1923. Po opracowaniu projektu w komisji sejmowej, która w niektórych punktach zastrzyła przewidziane sankcje

karne, ustawa została uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe na pierwszej sesji powakacyjnej w dniu 6 października. Zgromadzenie uchwaliło projekt jednomyślnie w sposób manifestacyjny.

Ustawa podzielona jest na pięć rozdziałów. Pierwszy obejmuje czyny karalne wymierzone przeciw pań-

stwu. Zalicza się do nich zdradę stanu, spisek antypaństwowy, podjudzanie przeciw republice i zniewagi przeciw republice. Czynów tych dopuszcza się ten, kto stara się unicestwić niepodległość lub konstytucyjną jedność republiki, oderwać od republiki część jej terytorium, obalić ustrój ludowo-demokratyczny lub strukturę społeczną lub gospodarczą, zagwarantowaną konstytucją. Zdradę stanu stanowi poza tym uniemożliwienie przemocą przewidzianych konstytucją czynności prezydenta republiki lub jego zastępcy, zgromadzenia ustawodawczego, rządu, ewentualnie zgromadzenia powierników (słowacki rząd lokalny).

Rozdział II obejmuje przestępstwa przeciw zewnętrznemu bezpieczeństwu państwa; przewiduje karę za szpiegostwo, za szpiegostwo przeciw sprzymierzeńcom republiki, niedbalstwo w zachowywaniu tajemnic państwowych, szkodnictwo wojenne i zdradę wojenną, niedozwolone udzielanie informacji, oraz udział i pomoc w przestępstwach lub wykroczeniach wojskowych.

Rozdział III dotyczy przestępstw przeciw wewnętrznemu bezpieczeństwu państwa. Zalicza się do nich zamachy na życie i zdrowie konstytucyjnych organów państwa, zawieranie porozumień w celu dokonania takich zamachów, stosowanie przemocy wobec konstytucyjnych organów i przywłaszczenie sobie ich kompetencji. Karalne jest także używanie przemocy przeciw zgromadzeniom publicznym, znieważanie prezydenta republiki i niektórych innych organów konstytucyjnych, jak: członków rządu i zgromadzenia powierników, posłów do Ustawodawczego Zgromadzenia Narodowego i Słowackiej Rady Narodowej.

Tenże rozdział zawiera sankcje karne za popieranie i propagowanie faszyzmu i podobnych ruchów, znieważanie narodu lub rasy, oraz nadu-

żywanie urzędów duchownych lub podobnych w celu wywierania wpływu na sprawy polityczne.

Ponadto rozdział III grozi karą za rozpowszechnianie wiadomości, które mogą się przyczynić do wywołania niepokoju wśród ludności, zagrozić bezpieczeństwu państwa, wywołują panikę itp.; za podjudzanie do czynu karalnego i do niepełnienia konstytucyjnych powinności oraz za pochwalanie czynów karalnych; karą zagrożone jest niedoniesienie o takim czynie i niezapobieganie mu, sabotaż gospodarczy i szkodenie jednolitemu planowi gospodarczemu przez niedbalstwo. Podlegają karze wszelkie ruchy, tłumiące swobodę ruchu robotniczego, np. skierowane przeciwko związkom zawodowym.

Rozdział IV dotyczy przestępstw przeciwko stosunkom międzynarodowym. Wedle przepisów tego rozdziału podlega karze, kto bezprawnie opuści terytorium republiki i nie usłucha wezwania do powrotu; kto szkodzi interesom Republiki Czechosłowackiej za granicą; kto znieważa państwo sprzymierzone i podlega do wojny zaczepnej. Zniewagi państwa sprzymierzonego dopuszcza się ten, kto publicznie ubliża państwu sprzymierzonemu, jego głowie albo innym przedstawicielom, kto znieważa nazwę lub symbol państwa sprzymierzonego, i kto symbol taki niszczy, uszkadza lub usuwa. Karalne jest podleganie do wojny zaczepnej.

Sankcje karne w nowej ustawie są obostrzone; m. in. w szeregu wypadków czyny, kwalifikowane przez dawną ustawę jako występki, kwalifikuje się obecnie jako zbrodnie.

W bezpośrednim związku z ustawą o ochronie republiki jest ustawa o trybunale państwa uchwalona wraz z pierwszą. Trybunał sędzić będzie przestępstwa, zagrożone karą śmierci lub karą utraty wolności na okres dłuższy od lat 10, przy czym będzie miał możliwość przeprowadzać postę-

powanie karne także przeciw osobom nieobecny. Właściwy będzie dla całego terytorium republiki, zarówno dla osób cywilnych, jak i wojskowych. Komplet sędziowski trybunału składa się z 5 sędziów, w tym 3 sędziów zawodowych i dwóch ławników. Siedzibą trybunału będzie Praga, ale trybunał zasiadać może na każdym miejscu na terytorium Republiki Czechosłowackiej.

W wywiadzie udzielonym prasie minister sprawiedliwości dr Alexej Čepička podkreślił, że sposób wyrokowania i postępowania sądowego w ostatnich czasach dowodzi wielkiego usprawnienia aparatu sprawiedliwości. W ciągu jednego czy dwóch dni od zestawienia aktu oskarżenia dochodzi do wydania wyroku. Szybkość postępowania sprawia, że opinia publiczna dowiaduje się bezpośrednio, jak ukarane zostało dane przestępstwo. Znaczenie polityczne takiego usprawnienia czynności sądowych polega zdaniem ministra na tym, iż lud uzyskuje ufność, że sprawiedliwość nie będzie przyglądała się bezczynnie zamachom na porządek publiczny.

Trybunał państwa, złożony z ludzi najwierniejszych, najgodniejszych zaufania i najzdolniejszych, zabezpieczy całkowicie wypełnienie przepisów nowej ustawy.

Jak podkreślił dalej dr Čepička, zasada niezawisłości sędziowskiej ma być nadal zachowana, a nawet doprowadzona do rozkwitu. Miarą jednak muszą być czyny i fakty, wykazujące wierność dla ustroju ludowo-demokratycznego; rząd nie da się oszukać w tym sensie, aby zasada niezawisłości sędziowskiej pokrywała działalność rozkładową. Z tego względu jednocześnie otwiera się szkoły sędziowskie i prokuratorskie dla przedstawicieli mas nie mających wyższego wykształcenia prawniczego; z szeregów absolwentów tych szkół zasilany będzie aparat sprawiedliwości,

aby stał się zasadniczym oparciem ustroju ludowo-demokratycznego.

Omawiając sankcje karne nowej ustawy, minister podkreślił, że dołącza się do nich obecnie konfiskata mienia i odebranie prawa wykonywania zawodu w szerszym niż dotąd zakresie; dalej zakaz pobytu na terytorium państwa, o ile chodzi o cudzoziemców, oraz zakaz pobytu w pewnej części państwa, o ile chodzi o własnych obywateli. Wreszcie wchodzi w rachubę umieszczenie w obozie pracy, w przypadkach ciężkich utrata obywatelstwa.

Minister podkreślił także, że nowa ustawa ściga nie tylko próby stosowania przemocy przeciw państwu, ale wszelkie ukryte formy działalności reakcyjnej. Zagrożone karą podżeganie do wojny zaczepnej przestało być — jak dawniej — zajęciem dochodowym.

Trybunał państwa będzie miał ogółem osiem kompletów sądujących, z tego trzy w Bratysławie. Zadaniem trybunału jest jak najrychlejsze ściganie sprawców czynów karalnych, przeto wszelkie terminy są możliwie jak najbardziej skrócone, aby zapobiec sformalizowaniu postępowania. Środkiem prawnym przeciw wyrokom trybunału państwa będzie apelacja do Sądu Najwyższego, gdzie w pięcioosobowym komplecie sądującym będą mogli zasiadać już tylko ławnicy znający dobrze prawo. Na czele trybunału stoi prezes; wśród wiceprezesów będzie jeden Słowak i jeden wojskowy; wśród prokuratorów jeden Słowak. Ławników wyznaczać będą rady narodowe. Ustawa przewiduje pełną możliwość obrony i ewentualne wyznaczanie obrońców z urzędu. Minister podkreślił, że ustawa o ochronie republiki przewiduje karę także za niedonoszenie władzom o czynach karalnych, gdyż świadome zaniechanie doniesienia nie oznacza nic innego, jak chęć dopomożenia winnym.

W dyskusji w komisji sejmowej sprawozdawca pos. dr Kokeš podkreślił, że konstytucja republiki zaręcza wolność wyznań; ustroj ludowo-demokratyczny zaś odnosi się do kościołów w taki sposób, że wszystkie powinny mu być za to wdzięczne. W związku z tym pozostaje wyznaczenie kary za nadużywanie urzędów kościelnych w dziedzinie polityki. Konfiskata majątku winowajców ma na celu odebranie im gospodarczej podstawy działalności antypaństwowej. Nieprzyjaciele państwa muszą być pozbawieni mienia; utrata prawa wykonywania zawodu i prowadzenia przedsiębiorstwa jest karą skuteczną i sprawiedliwą

Liczne sądy wydały wyroki skazujące osoby wmieszane w akcję wywrotową na kary ciężkiego więzienia. (Te wyroki miał właśnie na myśli minister sprawiedliwości w przytoczonej wyżej wypowiedzi).

Niezależnie od sądów wystąpiły przeciw elementom wywrotowym rady narodowe. „Rude Pravo“ donosi, że powiatowa rada narodowa w Roudnicy pozbawiła szereg osób znanych z nieprzyjaznego stosunku do republiki prawa prowadzenia przedsiębiorstwa i poddała ich przedsiębiorstwa pod zarząd państwowy. Decyzją tej rady, pisze „Rude Pravo“, umieszczono w kopalniach i kamieniołomach na okres półrocznej pracy przymusowej szereg podlegaczy, znanych z tego, że nie mają pozytywnego stosunku do republiki. Półroczna praca przymusowa w kopalniach lub kamieniołomach grozi ponadto osobom, aresztowanym za szereg nieprawdziwych pogłosek o członkach rządu itp., po odcierpieniu przez nie kary sądowej.

KC KSC, komitet wykonawczy Frontu Narodowego i rząd otrzymują codziennie niezliczone rezolucje zalog fabrycznych i biurowych z terenu całego państwa, w których — obok wyrazów wdzięczności za podwyż-

szenie przydziałów żywnościowych (p. niżej — pracujący domagają się energiczniejszego występowania przeciw wywrotowcom i spekulantom. W związku z tym prezydium praskie KSC uchwaliło wniosek o niezwłoczne stworzenie obozów pracy dla spekulantów, wywrotowców i szkodników, o odbieranie prawa prowadzenia przedsiębiorstwa, odbieranie mieszkań i pojazdów mechanicznych itp. Właściciele przedsiębiorstw, pozbawieni prawa ich prowadzenia, mają być niezwłocznie meldowani urzędowi ochrony pracy, który najdalej w ciągu tygodnia ma ich zatrudnić w procesie produkcji poza Pragę, ewentualnie osadzić w obozie pracy. Jednocześnie urząd mieszkaniowy przeprowadzi zajęcia lub przymusową zamianę mieszkań. Właściciele pojazdów mechanicznych w takich wypadkach będą ich pozbawieni; pojazdy przydzielone będą w ramach zarządu państwowego godnym zaufaniu lekarzom.

Przewidziana jest również surowa kontrola zatrudnienia osób, usuniętych z aparatu państwowego w ramach akcji oczyszczającej po lutym r. b. Między innymi np. komisja mieszkaniowa rady narodowej w Bratysławie odebrała mieszkania 273 takim osobom.

Komisja dla oczyszczenia życia publicznego, działająca pod przewodnictwem przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego (tj. marszałka sejmu) dra Johna, kończy swoją działalność. Żadna z osób, usuniętych na skutek przewinień przeciw państwu i bezpieczeństwu międzynarodowemu, nie może wrócić na swoje stanowisko; będzie im dana możliwość powrotu do pracy fizycznej, do ludu pracującego, którego interesy zdradzili; ich uczciwsza część wykorzysta tę możliwość dla swojej rehabilitacji i odzyskania czci obywatelskiej — oświadczył dr John.

Zwiększenie przydziałów żywnościowych. W połowie września rząd ogłosił zwiększenie przydziałów żywnościowych, które obejmie wszystkie osoby pozostające w stosunku pracy, ich żony, o ile mają choćby jedno dziecko w wieku przedszkolnym lub szkolnym, a nie mają pomocy w domu, wreszcie młodzież do lat dwudziestu. Zwiększenie przydziałów uzyskuje moc obowiązującą od dnia 1 września. Przydział chleba, mąki itp. zwiększa się dla osób dorosłych o 2,5 kg (do 13 kg) miesięcznie, dla młodzieży o 2 kg (do 14,5 kg) itd. Przydział sztucznego tłuszczu jadalnego jest zwiększony dla wszystkich o 100 g na osobę miesięcznie (u dorosłych do 800 g, u dzieci i młodzieży do 845 g). Przydział miesięczny cukru będzie od 1 listopada zwiększony bez względu na wiek o 300 g miesięcznie do 1,5 kg. Ponadto zwiększono przydział ziemniaków.

Minister handlu zagranicznego otrzymał od rządu zlecenie, aby przez dowóz 300 tys. ton zbóż chlebowych zapewnił stworzenie rezerwy gospodarczej na rok 1949—50.

Minister aprowizacji L. Jankovcova, stwierdziła, że rządy przed lutym r. b. prowadziły ogromnie nieprzezorąną politykę, która doprowadziła do zupełnego wyczerpania zapasów. Bez pomocy Związku Sowieckiego Czechosłowacji groził głód. Brak mięsa, który pod koniec zimy r. b. był wręcz krytyczny, dał się opanować dzięki pomocy braterskiej innych państw ludowo-demokratycznych.

Podkreśla się, że zwiększone przydziały otrzymali tymczasem ci, którzy biorą bezpośredni udział w procesie produkcji, a przez to i w zwiększeniu zasobów narodowych.

Nowe dowody osobiste. W toku reformy administracji wprowadza się w Czechosłowacji, poczynając od 1 października 1948 r., nowe obywatelskie dowody osobiste, które zaoszczędzą

dzić mają obywatelowi noszenia wielu innych dokumentów. Dowód osobisty stanowić będzie wystarczający dowód tożsamości obywatela dla wszelkich urzędów i sądów. Ponadto zaś zastępować będzie: dowód policyjnego zameldowania, dowód uprawnienia do używania tytułów naukowych, świadectwa urodzenia żony i dzieci, potwierdzenie stanu rodzinnego, zaświadczenie o stosunku do wojskowości, o grupie krwi, o uprawnieniu do noszenia odznaczeń, wreszcie dowód zatrudnienia. Nowy dowód osobisty ma też rubryki na poświadczanie prawa jazdy i pozwolenia na broń.

Wydanie nowych dowodów napotyka na pewne trudności techniczne w braku dostatecznej ilości papieru, zwłaszcza fotograficznego; minister spr. wewn. Nosek spodziewa się jednak, że w drugiej połowie października można już będzie zacząć nowe dowody wydawać, aby mieszkańcy pogranicza otrzymali je do 1 stycznia, inni zaś obywatele w miarę potrzeby.

Zjednoczenie Komunistycznego Stronnictwa Czechosłowackiego. Jako ostatni akt zjednoczenia KSC nastąpiło zjednoczenie organizacji partyjnej z organizacją Komunistycznego Stronnictwa Słowackiego. Oznacza to, że komitet centralny i prezydium KSC rozstrzygać będzie o polityce partii i kierować jego działalnością polityczną i organizacyjną na całym terytorium państwa. Ustrój organizacyjny KSC, uchwalony na VIII zjeździe partii, obowiązuje i w Słowacji.

Uchwałę o zjednoczeniu powziął KC KSS jednogłośnie w czasie obrad w dniach 27 i 28 września.

Arcybiskup praski, ks. dr Józef Beran, wykluczony został ze związku bojowników o wolność (SBS — Svaz bojovníků za svobodu — odpowiednik polskiego Związku Bojowników za Niepodległość i Demokrację, zrzesza-

jący uczestników ruchu niepodległościowego obu wojen i wszystkich frontów, zjednoczony całkowicie po lutym r. b.). Przyczyną wykluczenia były zarzuty, postawione przezeń publicznie członkowi tegoż związku, ministrowi zdrowia ks. Józefowi Plojharowi (chrześc. dem.). Wedle uchwały prezydium SBS, arcybiskup Beran twierdził bezpodstawnie, że ks. Plojhar był „volksdeutschem” i korzystał w Dachau ze szczególnych przywilejów. Prezydium SBS uznało postępowanie arcybiskupa Berana za „polityczny, rzeczowo nieuzasadniony, nieprawdziwy i reakcyjny atak na członka centralnego komitetu SBS i czynnego ministra, a zatem na cały ustrój ludowo demokratyczny”.

Sprawy międzynarodowe. Ministerstwo spraw zagranicznych CSR domaga się od rządu francuskiego wydania b. delegata CSR przy ONZ., dra Papanka, który oskarżony jest o przywłaszczenie sobie ogółem sumy z górą 125 tys. dolarów z funduszów publicznych. Dr Papanek uznany jest za zdrajcę; jego miejsce przy ONZ objął po wypadkach lutowych i po jego wystąpieniu przeciw tym wypadkom dr Vl. Houdek.

Zgodnie z uchwałą rządu CSR, zmiany ustrojowe i społeczne w re-

publice węgierskiej przyczyniają się również do zmiany stosunku państwa czechosłowackiego do Węgrów, pozostałych jeszcze w granicach republiki. Minister spraw wewnętrznych otrzymał obecnie od rządu na wniosek premiera zlecenie przygotowania projektu ustawy, wedle której osoby narodowości węgierskiej, mające miejsce stałego zamieszkania na terytorium czechosłowackim, otrzymają ponownie obywatelstwo czechosłowackie ze wszystkimi wynikającymi z tego prawami. Podkreśla się, że nie chodzi tu o naruszenie zasad programu koszyckiego, przewidującego usunięcie wszystkich Węgrów na równi z Niemcami z terytorium CSR, gdyż program koszycki układany był pod wrażeniem dotychczasowej polityki węgierskiej i roli mniejszości węgierskiej jako czynnika irredenty wewnątrz republiki czechosłowackiej, co dzisiaj już jest całkowicie nieaktualne wobec stworzenia na Węgrzech ustroju ludowo-demokratycznego. Nowa ustawa dotyczyć ma osób, które nie są winne wykroczeń przeciw republice czechosłowackiej i jej ustrojowi ludowo-demokratycznemu.

Andrzej Józef Kamiński